

УДК 343.11:343.195(477)

DOI: 10.36550/2522-9230-2023-15-181-185

Грубінко Андрій Васильович,доктор історичних наук, професор, професор кафедри теорії
права та конституціоналізму

Західноукраїнського національного університету

e-mail: gav_tnpu@yahoo.com

<http://orcid.org/0000-0002-4856-5831>

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА ФІКСАЦІЯ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ ВИМОГ ДО ДІЯЛЬНОСТІ ПРИСЯЖНИХ В УКРАЇНІ

Стаття відображає результати дослідження проблеми нормативно-правового регулювання морально-етичних вимог до присяжних в Україні. Дослідження становлення, розвитку та значення інституту суду присяжних у процесі реформування судової системи України має особливу наукову актуальність та суспільне значення, адже суд присяжних у світовій практиці судочинства розглядається як один із найдемократичніших правових інститутів.

У висновках зазначено, що загальні принципи діяльності та вимоги до особи професійного судді і присяжного як суб'єктів судівництва переважно співпадають. Утім в законодавстві України морально-етичні критерії відбору та діяльності присяжних явно недостатньо врегульовані. Насамперед ідеться про спеціальний Закон України «Про судоустрій і статус суддів». Більш розгорнуте регулювання даного питання надає текст КПК. Утім воно явно не врегульоване на рівні ЦПК, що свідчить про формальність підходу законодавця до діяльності інституту суду присяжних загалом. Тому пропонуємо внести відповідні доповнення до усіх згаданих законодавчих актів, врахувавши норми міжнародного права і тексти основоположних актів центральних органів суддівського самоврядування.

Ключові слова: суд присяжних, присяжний, нормативно-правова фіксація, суддя, морально-етичні вимоги, Україна.

Hrubinko A. LEGAL FIXATION OF MORAL AND ETHICAL REQUIREMENTS FOR JURORS IN UKRAINE

The article reflects the results of the study of the problem of regulatory and legal regulation of moral and ethical requirements for jurors in Ukraine. The study of the formation, development and significance of the jury trial institution in the process of reforming the judicial system of Ukraine is of particular scientific relevance and social significance, since the jury trial is considered to be one of the most democratic legal institutions in the world practice of judicial proceedings.

The conclusions state that a jury is a product of a particular society that it represents and from which its members are formed. Therefore, it is the general culture, in particular, the legal culture of society, its level, that determines the effectiveness of this judicial institution.

In general, it can be stated that the general principles of activity and requirements for the personality of a professional judge and a juror as subjects of judicial proceedings are mostly the same. However, Ukrainian legislation clearly does not regulate moral and ethical criteria for the selection and activities of jurors, and in fact does not provide for them. First of all, we are talking about the special Law of Ukraine «On the Judiciary and the Status of Judges». The text of the CPC provides a more detailed, though cursory and insufficient, regulation of this issue. However, it is clearly unregulated at the level of the Code of Civil Procedure, which indicates the formality of the legislator's approach to the activities of the jury in general. Therefore, we propose to make appropriate amendments to all the above-mentioned legislative acts, taking into account the norms of international law and the texts of the fundamental acts of the central bodies of judicial self-government. The statutory fixation of moral and ethical requirements as the basic criteria for the selection of both professional judges and jurors will make it possible to bring judicial activity closer to society and raise its authority as a sign of building a democratic state governed by the rule of law.

Key words: jury trial, juror, legal fixation, judge, moral and ethical requirements, Ukraine.

Постановка проблеми. В Україні триває процес проведення ряду демократичних реформ, серед яких значну увагу приділено судово-правовій реформі. Її головна мета – реальне гарантування і захист прав та свобод людини і громадянина. Одним з важливих напрямів судової реформи повинно стати залучення пересічних громадян до розгляду окремих категорій судових справ разом з професійними суддями за допомогою такої форми безпосередньої демократії як інститут суду присяжних. Це доволі складний та контраверсійний процес, але загалом популярний та успішний в зарубіжних демократичних країнах, бо дає можливість як підняти загальну правову культуру населення, так і підвищити рівень довіри до судової влади, її авторитету в суспільстві.

Дослідження питання становлення, розвитку та значення інституту суду присяжних у процесі реформування судової системи України має особливу наукову актуальність та суспільне значення, адже суд присяжних у світовій практиці судочинства розглядається як один із найдемократичніших правових інститутів. Поширеним є твердження, що демократичне суспільство не може розвиватися без демократичного судочинства, а таке можливе лише за наявності інституту суду присяжних, де народ самостійно ухвалює рішення, базуючи його на принципах верховенства права. У свою чергу розвиток судочинства на засадах демократії та верховенства права не можливий без первинного формування у представників суддівського

корпусу, в тому числі присяжних, базових морально-етичних засад професійної діяльності, що лежать в основі громадянської та професійної правової культури.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Пролематика суду присяжних стала предметом дослідження ряду українських дослідників, серед яких Н. Ахтирська, А. Борисенко, І. Волоско, А. Грубінко, Д. Притика, А. Радзівілл, Т. Романюк, В. Тертишник, В. Щерба. Однак проблема морально-етичних вимог до присяжних та їх нормативно-правової фіксації практично не висвітлена та потребує детального аналізу.

Мета статті - проаналізувати рівень нормативно-правової фіксації морально-етичних вимог до осіб, які добираються та здійснюють діяльність як присяжні в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Правосуддя в Україні здійснюють професійні судді, а у передбачених законом випадках, також і присяжні (ч. 1 ст. 127 Конституції України) [1].

Запровадження інституту суду присяжних фактично не є новим явищем для України чи результатом запозичення з іноземної системи судоустрою. Про це свідчить наявність в історії системи українського судоустрою інституту, якому були властиві риси суду присяжних, наприклад, копний суд [2, с. 7]. Тому можна стверджувати про реінституцію суду присяжних, діяльність якого була припинена на довгий час.

Отже, суд присяжних з моменту заснування започатковував демократичні, змагальні, гласні і неупереджені параметри діяльності. У ньому наочно проявлялися омріяні людством вимоги до процедури розгляду судових справ. З часом цей суд зайняв належне місце в судових системах багатьох країн, звичайно за наявності національних особливостей, але з неодмінно обов'язковим атрибутом – головне питання кримінальної справи вирішували не судді-професіонали, а безпосередньо присяжні.

Чинним Законом України «Про судоустрій і статус суддів» (ч. 1 ст. 63) визначено, що присяжним є «особа, яка у випадках, визначених процесуальним законом, та за її згодою вирішує справи у складі суду разом із суддею або залучається до здійснення правосуддя» [3]. Юрисдикція суду присяжних поширюється на кримінальний та цивільний процес.

При визначенні особливостей морально-етичних вимог до суддів присяжних варто насамперед проаналізувати їх юридичний статус, у порівнянні з професійними суддями. До певної міри доцільно стверджувати, що їх повноваження співвідносяться з повноваженнями професійних суддів. Присяжний як представник народу при здійсненні правосуддя, реалізовує судову владу в державі, тому має особливий «правовий статус». Представники народу у реалізації судочинства під час розгляду і вирішення справ користуються повноваженнями судді, але при цьому не наділені таким статусом. Водночас існує спеціальний правовий статус присяжного, який залежить від виду справи, яка знаходиться на розгляді у суді присяжних. Він визначається спеціальними законами: у кримінальному процесі – Кримінальним процесуальним кодексом України, у цивільному – Цивільним процесуальним кодексом України.

Відповідно до норм ч. 2 ст. 63 Закону присяжні виконують обов'язки, передбачені пунктами 1,2 4-6 частини 7 ст. 56 цього Закону: «справедливо, безсторонньо та своєчасно розглядати і вирішувати судові справи відповідно до закону з дотриманням засад і правил судочинства»; «дотримуватися правил суддівської етики, у тому числі виявляти та підтримувати високі стандарти поведінки у будь-якій діяльності з метою укріплення суспільної довіри до суду, забезпечення впевненості суспільства в чесності та непідкупності суддів»; «виявляти повагу до учасників процесу»; «не розголошувати відомості, які становлять таємницю, що охороняється законом, у тому числі таємниці нарадчої кімнати і закритого судового засідання»; «виконувати вимоги та дотримуватися обмежень, установлених законодавством у сфері запобігання корупції» [3].

У ст. 386 Кримінального процесуального кодексу подається уточнюючий перелік обов'язків присяжного, що впливає з особливостей його участі в процесі. Зокрема, морально-етичних вимог до присяжного безпосередньо стосуються пункти 1, 2, 4-6 п. 2 ст. 386 КПК, в яких ідеться про такі зобов'язання: «правдиво відповісти на запитання головуючого і учасників судового провадження щодо можливих перешкод, передбачених цим Кодексом або законом, для його участі в судовому розгляді, його стосунків з особами, які беруть участь у кримінальному провадженні, що підлягає розгляду, та поінформованості про його обставини, а також на вимогу головуючого подати необхідну інформацію про себе»; «додержуватися порядку в судовому засіданні і виконувати розпорядження головуючого»; «не відлучатися із залу судового засідання під час судового розгляду»; «не збирати відомості, що стосуються кримінального провадження, поза судовим засіданням»; «не розголошувати відомості, які безпосередньо стосуються суті кримінального провадження та процесуальних дій, що здійснюються (здійснювалися) під час нього, і стали відомі присяжному у зв'язку з виконанням його обов'язків» [4].

Утім в законодавстві нічого не сказано про перелік базових морально-етичних якостей, якими повинна володіти особа, затверджена як присяжний. Тут очевидно питання добору кандидатів в присяжні віддане «на відкуп» органам місцевого самоврядування, які формально відповідають за якісний склад (в тому числі морально-етичні якості) кандидатів зі списку присяжних. Територіальне управління Державної судової адміністрації України перевіряє наявність дотримання загальних критеріїв списку кандидатів, передбачених у ст. 65 Закону.

Суд присяжних за своєю первинною сутністю забезпечує участь громади у винесенні рішень, унеможливує зговір суду з правоохоронними органами заради необхідного вироку, зменшує залежність вироку та покарання в слідчому ізоляторі, і, зрештою, дає більше сподівань обвинуваченому на виправдувальний вирок. Для цього суд присяжних покликаний забезпечити реалізацію конституційних засад

судочинства – незалежності, змагальності, гласності та відкритості. Під час здійснення правосуддя присяжні і судді є незалежними, підкоряються лише Конституції України та закону. Вплив на них у будь-який спосіб забороняється. Судді та представники народу у здійсненні правосуддя не залежать від органів законодавчої і виконавчої влади, службових осіб, органів державного управління, громадських організацій, партій, які не можуть певним чином вплинути чи змінити результат уже прийнятих рішень [5, с. 28].

Згідно чинного законодавства присяжним може бути громадянин України, який досягнув тридцятирічного віку і постійно проживає на території, на яку поширюється юрисдикція відповідного суду. Не можуть бути включеними до списку народних засідателів і присяжних категорії громадян, передбачені у ст. 65 Закону [3]. Насамперед ідеться про державних службовців, військовослужбовців, адвокатів, нотаріусів, працівників органів внутрішніх справ та інших правоохоронних органів, працівників апаратів судів та інші державні службовців. Адже такі особи з юридичною освітою міркують категоріями закону, тобто із врахуванням норм позитивного права, а вердикт присяжних повинен бути заснований на природному праві [6, с. 12]. Тобто присяжними апіорі можуть бути особи неюридичних професій, хоча й не виключається – з наявністю вищої юридичної освіти. Це певною мірою розширює їх безсторонність, обмеженість виключно рамками норм закону у трактуванні справ, насамперед з точки зору застосування морально-етичного виміру, етичних критеріїв критеріїв добра, справедливості, чесності, врахування особистих обставин при скоєнні злочину тощо. У той час як професійний суддя керується у своїй діяльності виключно приписами закону, присяжні засідателі не обтяжені вимогами закону при винесенні рішень, керуються поняттям і почуттям справедливості, користуючись повною свободою як при визначенні достовірності факту, так і визнанні діяння злочинним. Якщо закон, який їм роз'яснюють, недосконалий чи незрозумілий, суперечить вимогам справедливості, вони його ігнорують при розгляді конкретної справи, не даючи йому застосування.

Послідовність дій присяжних, що полягає в ігноруванні такого закону кожним новим складом суду присяжних, змушує законодавця переглянути положення даного закону. Виходячи з цього, прихильники суду присяжних стверджують, що присяжні виконують у таких випадках коректуючу функцію, в той час як суд професійних юристів має своїм рушійним началом виконання своїх повноважень у суворому дотриманні букви закону [6, с. 11].

Отож, в системі законодавства України не визначено базових морально-етичних вимог до кандидатури чи особи присяжного. Утім, як видно, їх можна непрямо простежити у процесі аналізу обов'язків присяжних при їх відборі та виконанні ними своїх функцій в судовому процесі на різних його стадіях. Зокрема, у ст. 387 КПК, де ідеться про відбір присяжних у суді, морально-етичні критерії залучення конкретного присяжного до розгляду справи присутні в процесі можливого відводу та самовідводу [7, с. 114]. Згідно ст. 390 КПК, присяжний може бути усунутий від подальшої участі в судовому розгляді кримінального провадження, якщо не виконав обов'язків, встановлених ч. 2. ст. 386 КПК, та за наявності підстав стверджувати про втрату ним неупередженості [4]. Усі ці згадані в законі підстави пов'язані з морально-етичними критеріями діяльності присяжного, а точніше – з їх порушенням.

Лише у ст. 388 КПК наведено текст присяги присяжного, в якому прямо згадуються такі численні морально-етичні категорії, як «чесність», «неупередженість», «внутрішнє переконання», «совість», «справедливість».

Загальновідомою проблемою в нашій державі є потреба подолання засилля корупції, боротьба з якою на всіх рівнях державного управління інтенсифікується. В основі проблеми корупції лежить морально-етична вимога чесності, непідкупності, справедливості особи, яка здійснює функцію реалізації державної влади, у нашому випадку в системі судочинства. Не виключений випадок, коли присяжному із середньостатистичною зарплатнею може надійти пропозиція умовно кажучи хорошого «гонорару», від якої він не зможе відмовитися, або прохання підтримати ту чи іншу позицію в суді. Також на присяжних під час судового розгляду може чинитися психологічний тиск [8]. Тому діяльність присяжних також, як і суддів, підпадає під дію антикорупційного законодавства. Присяжний як представник народу при здійсненні правосуддя, реалізовує судову владу в державі, тому має особливий «правовий статус». На присяжних під час виконання ними обов'язків у суді поширюється дія підпункту «г» пункту 1 статті 3 Закону України «Про запобігання корупції» про обов'язок декларування та відповідальність за корупційні правопорушення. суб'єктами е-декларування.

Відсутність в законодавстві України чіткого та повного переліку і тим більше визначення морально-етичних критеріїв особи присяжного змушує нас звернути окрему увагу на міжнародно-правові акти, що регулюють відповідні питання, та акти органів суддівського самоврядування України.

Оскільки в ст. 63 та 56 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» зазначено, що до обов'язків судді входить «дотримуватися правил суддівської етики», а статус присяжного співмірний із статусом судді, звернемось до універсального міжнародного акту, який визначає стандарти професійної поведінки судді. Ідеться про Бангалорські принципи поведінки судді, схвалені Резолюцією Економічної та Соціальної Ради ООН від 27.07.2006 року. Документ визначає 6 головних параметрів в діяльності судді – незалежність, об'єктивність, чесність та непідкупність, дотримання етичних норм, рівність, компетентність та старанність [9].

Ці вимоги до судді рецептовані у Кодекс суддівської етики, прийнятому 3'їздом суддів України 22.02.2013 року. Додатково в документі (ст. 9) окремо наголошено, що «суддя під час здійснення правосуддя

не повинен допускати проявів неповаги до людини за ознаками раси, статі, національності, релігії, політичних поглядів, соціально-економічного становища, фізичних вад тощо та дозволяти цього іншим» [10]. Таким чином в акті центрального органу суддівського самоврядування України на національному рівні зафіксовано фактично повний перелік базових загальнолюдських морально-етичних вимог до судді-присяжного, який впливає зі специфіки його діяльності, загальної та професійної культури цієї благородної професії.

Висновки. Українське суспільство має пристосуватися до запровадження суду присяжних, повноцінне функціонування якого потребує певного часу і значних матеріальних затрат, але найголовніше – внутрішньої готовності громадян бути присяжними. Їх морально-етичні якості повинні відповідати надзвичайно відповідальній місії бути суддею-присяжним, які навіть повинні переважати над певними юридичними знаннями.

Необхідним і дуже важливим є підвищення моральності нації в цілому, адже суд присяжних у своєму функціонуванні повинен спиратися насамперед на моральні чинники, зокрема почуття справедливості та неупередженості. Суд присяжних – це продукт конкретного суспільства, яке він представляє і з якого формуються його члени. Тому саме загальна культура, зокрема, правова культура суспільства, її рівень, визначає ефективність цього інституту судочинства.

Загалом можна констатувати, що загальні принципи діяльності та вимоги до особи професійного судді і присяжного як суб'єктів судівництва за багатьма критеріями співпадають. Утім в законодавстві України морально-етичні критерії відбору та діяльності присяжних явно недостатньо врегульовані, а фактично і не передбачені. Насамперед ідеться про спеціальний Закон України «Про судоустрій і статус суддів». Біль розгорнуте, утім побіжне та недостатнє, регулювання даного питання надає текст КПК. Утім воно явно неврегульоване на рівні ЦПК, що свідчить про формальність підходу законодавця до діяльності інституту суду присяжних загалом. Тому пропонуємо внести відповідні доповнення до усіх згаданих законодавчих актів, врахувавши норми міжнародного права і тексти основоположних актів центральних органів суддівського самоврядування. Нормативна фіксація морально-етичних вимог як базових критеріїв відбору і професійних суддів, і присяжних дасть можливість наблизити суддівську діяльність до суспільства і підняти її авторитет як ознаку побудови демократичної правової держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Конституція України. *Верховна Рада України. Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 08.11.2023)
2. Бути присяжними. Настільна книга для присяжних в Україні. Горovenko С., Дмитренко М., Коник М., Лі П., Познякова О., Рут О., Уралова О. Львів, 2020. 105 с.
3. Закон України «Про судоустрій і статус суддів». *Верховна Рада України. Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 10.11.2023)
4. Кримінальний процесуальний кодекс України. *Верховна Рада України. Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 12.11.2023)
5. Притика Д. М. Судова влада України на межі третього тисячоліття. *Вісник господарського судочинства*. 2012. № 6. С. 24-35.
6. Борисенко А. Присяжная правда: суд присяжних. *Юридична Практика*. 2012. № 50 (781). С. 9-14.
7. Волоско І. Р. Суд присяжних в Україні: особливості формування та діяльності: дис. ... к.ю.н.: спец. 12.00.09. - кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. Львів, 2017. 244 с.
8. Романюк Т. Не зовсім присяжні. *Віче*. 2013. № 15. URL: <http://www.viche.info/journal/3795/> (дата звернення: 04.11.2023)
9. Бангалорські принципи поведінки суддів від 19 травня 2006 року. *Верховна Рада України. Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 10.11.2023)
10. XI (черговий) З'їзд суддів України. Рішення «Про затвердження Кодексу суддівської етики». 22.02.2013. *Верховна Рада України. Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-13#Text> (дата звернення: 10.11.2023)

REFERENCES

1. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine]. *Verkhovna Rada Ukrainy. Ofitsiyni vebportal parlamentu Ukrainy - Verkhovna Rada of Ukraine. Official website of the Parliament of Ukraine. Ofitsiyni vebportal of the parliament of Ukraine*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian]
2. *Buty prysiazhnymy. Nastilna knyha dlia prysiazhnykh v Ukraini [To be jurors. Table book for jurors in Ukraine]* (2020). Horovenko S., Dmytrenchko M., Konyk M. Lviv [in Ukrainian]
3. Zakon Ukrainy «Pro sudoustrii i status suddiv» [The Law of Ukraine «On the Judiciary and the Status of Judges»]. *Verkhovna Rada Ukrainy. Ofitsiyni vebportal parlamentu Ukrainy - Verkhovna Rada of Ukraine. Official website of the Parliament of Ukraine. Ofitsiyni vebportal of the parliament of Ukraine*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> [in Ukrainian]
4. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy]. *Verkhovna Rada Ukrainy. Ofitsiyni vebportal parlamentu Ukrainy - Verkhovna Rada of Ukraine. Official website of the*

Parliament of Ukraine. Ofitsiyni vebportal of the parliament of Ukraine. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> [in Ukrainian]

5. Prytyka, D. M. (2012). Sudova vlada Ukrainy na mezhi tretogo tysiacholittia [Judicial power of Ukraine on the threshold of the third millennium]. *Visnyk hospodarskoho sudochynstva - Herald of economic justic*, 6, 24-35 [in Ukrainian]

6. Borysenko, A. (2012). Prysiaznaia pravda: sud prysiazhnykh [Sworn truth: jury trial.]. *Yurydychna Praktyka - Legal Practise*, 2 (781), 9-14. [in Ukrainian]

7. Volosko, I. R. (2017). *Sud prysiazhnykh v Ukraini: osoblyvosti formuvannia ta diialnosti [Jury court in Ukraine: peculiarities of formation and activity]: dys. ... k.yu.n.: spets. 12.00.09. - kryminalnyi protses ta kryminalistyka; sudova ekspertyza; operatyvno-rozshukova diialnist. Lviv [in Ukrainian]*

8. Romaniuk, T. (2013). Ne zovsim prysiazhni [Not exactly jurors]. *Viche - Viche*, 15. Retrieved from <http://www.viche.info/journal/3795/> [in Ukrainian]

9. Banhalorski pryntsyipy povedinky suddiv vid 19 travnia 2006 roku [Bangalore Principles of Judicial Conduct dated 19 May 2006]. Verkhovna Rada Ukrainy. Ofitsiyni vebportal parlamentu Ukrainy - *Verkhovna Rada of Ukraine. Official website of the Parliament of Ukraine. Ofitsiyni vebportal of the parliament of Ukraine*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (data zvernennia: 10.11.2023)

10. XI (cherhovyi) Zizd suddiv Ukrainy. Rishennia «Pro zatverdzhennia Kodeksu suddivskoi etyky» [XI (regular) Congress of Judges of Ukraine. Decision «On approval of the Code of Judicial Ethics»]. 22.02.2013. *Verkhovna Rada Ukrainy. Ofitsiyni vebportal parlamentu Ukrainy - Verkhovna Rada of Ukraine. Official website of the Parliament of Ukraine. Ofitsiyni vebportal of the parliament of Ukraine*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-13#Text> [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції: 6.11.2023

УДК 351.746.1

DOI: 10.36550/2522-9230-2023-15-185-189

Терзі Олена Олександрівна,

доктор юридичних наук, доцент,

професор кафедри Національної безпеки, інституту безпеки,

ПрАТ "ВНЗ «Міжрегіональна академія управління персоналом»

e-mail: terzi.elena@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0003-4120-6526>

НАЦІОБЕЗПЕКОЗНАВСТВО В СИСТЕМІ НАУК

У статті досліджуються проблеми закономірностей забезпечення національної безпеки, а також внутрішньої будови нового міждисциплінарного напрямку науки про національну безпеку – націобезпекознавство.

Проведено аналіз останніх досліджень і публікацій, присвячених націобезпекознавству як окремого наукового напрямку. Зазначено, що дана наука зосереджена на розгляді питання про те, як утворюється система національної безпеки і що вона собою являє.

Встановлено, що націобезпекознавство перебуває на етапі становлення. Наголошено на особливе значення та актуальність системи знань про національну безпеку в сучасних умовах, яка має на меті пояснити зародження, існування та розвиток системи національної безпеки, виникнення загроз, їх передбачення та нейтралізацію. Проаналізовано місце націобезпекознавства в системі наук та його зв'язок з основними групами юридичних наук.

Ключові слова: безпека, національна безпека, наука, система наук, націобезпекознавство.

Terzi O. NATIONAL SECURITY KNOWLEDGE IN THE SYSTEM OF SCIENCES

The article examines the problems of regularities of ensuring national security, as well as the internal structure of the new interdisciplinary direction of the science of national security - national security studies.

An analysis of the latest research and publications devoted to national security studies as a separate scientific direction was carried out. It is noted that this science is focused on considering the question of how the national security system is formed and what it is.

It has been established that national security science is at the stage of formation. The special importance and relevance of the system of knowledge about national security in modern conditions is emphasized, which aims to explain the origin, existence and development of the national security system, the emergence of threats, their prediction and neutralization. The place of national security studies in the system of sciences and its connection with the main groups of legal sciences are analyzed.

Key words: security, national security, science, system of sciences, national security science.

Постановка проблеми. Проблеми забезпечення національної безпеки завжди приділялось багато уваги, оскільки вона належить до однієї з найдавніших проблем людства. На сьогодні категорія «безпека»